

Lausunto

26.08.2024

Asia: VN/33074/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Esityksen vaikutukset sosiaali- ja terveystalouden näkökulmasta:

Hallituksen esityksessä alkoholilakia muutettaisiin siten, että mahdollistettaisiin alkoholiyhtiö Alko Oy:lle sekä vähittäismyyntiluvallisille toimijoille alkoholijuomien verkkokauppa sekä alkoholijuomien toimitus suoraan ostajalle tai muulle vastaanottajalle ostajan ilmoittamaan osoitteeseen. Esityksen mukaan muutokset toteutettaisiin ikäraja- ja turvatien turvaten.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää väestön terveyttä. Yhteiskunnan rakenteilla tuetaan terveyttä ja hyvinvointia sekä ehkäistään ongelmia, kun taas hoidolla korjataan jo syntyneitä ongelmia. Ongelmien ennaltaehkäisy tulisi olla niiden hoitamiseen nähden ensisijaista. Hallituksen esitys ei vahvista terveyttä edistävää rakennetta, koska alkoholin saatavuuden helpottaminen todennäköisesti lisää sen käyttöä. Saatavuus lisääntyy, kun alkoholia on mahdollista saada alkoholia myyvän liikkeen lisäksi suoraan haluttuun sijaintiin. Alkoholilain 1 §:n mukaisesti alkoholilain tavoitteena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta sekä ehkäistä alkoholin käyttäjille, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja. Hallituksen esitys ei toteuta 1 §:n mukaista tavoitetta, vaan todennäköisesti lisää alkoholipitoisten aineiden kulutusta ja sitä kautta alkoholihaittojen esiintymistä.

Alkoholijuomat eroavat tavanomaisista elintarvikkeista siten, että ne aiheuttavat niin terveydellisiä kuin sosiaalisia haittoja. Alkoholin saatavuuden helpottaminen voi lisätä alkoholin kulutusta erityisesti riskikuluttajilla ja alkoholiriippuvaisilla henkilöillä, vaikka alkoholin kokonaiskulutus jatkaisikin laskuaan. Riskikuluttajat ja alkoholiriippuvaiset henkilöt tarvitsevat päihdepalveluita, kuten psykososiaalista tukea, vieroitushoitoa ja kuntoutusta, jotka tällä hetkellä ovat mitoitettu

nykyisen tarpeen mukaan. Saatavuuden helpottaminen voi aiheuttaa hoidon- ja palvelutarpeen kasvua.

Alkoholilain 37 §:n mukaisesti alkoholijuomaa ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaalle, selvästi päihtyneelle tai häiritsevästi käyttäytyvälle henkilölle. Alkoholitoimituksen yhteydessä näitä ehtoja on kuitenkin erittäin vaikea valvoa, koska päihtymystilaa tai käytöstä ei pystytä arvioimaan kuin lyhyen kohtaamisen ajan. Päihtynyt henkilö voi olla myös uhkaava ja arvaamaton, eikä tietoisuus alkoholilainsäädännöstä tai siihen liittyvä hallituksen esityksen mukainen toimituspassi ole riittävä väline estämään alkoholilain 37 §:n vastaisia luovutuksia, etenkin jos juomia toimittava henkilö on yksin eikä työturvallisuudesta ole erityisesti huolehdittu.

Alkoholilakiin esitetään sääntelyä alkoholijuomien toimituskielloista terveydenhuollon toimintayksikköön, päihdehuollon yksikköön tai varhaiskasvatuksen järjestämispaikkaan silloin, kun paikka on lasten ja nuorten käytössä. Sääntely jättää ulkopuolelle monet sosiaalihuollon toimintayksiköt, kuten lastensuojelulaitokset sekä iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asumis- ja laitospalvelut. Alkoholitoimitus näihin yksiköihin voi vaarantaa palvelussa työskentelevien henkilöiden työturvallisuutta ja muiden yksikössä asuvien asukkaiden turvallisuutta ja hyvinvointia. Mikäli lakiesitys hyväksytään, tulisi toimituskielto ulottaa terveydenhuollon toimintayksiköiden lisäksi sosiaalihuollon toimintayksiköihin.

Esitetty alkoholilain muutos yli 2,8 % etyylialkoholia sisältävien juomien toimituksesta haluttuun osoitteeseen ei ole kannatettava. Hallituksen esityksessä voimassa olevaa sääntelyä täsmennettäisiin siten, että alkoholilain luvanvaraisuus koskisi vain yli 2,8 % etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia. Tämä mahdollistaa alle 2,8 % etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien toimituksen haluttuun osoitteeseen osana elintarvikkeiden kotiinkuljetusta ja vastaa tarpeeseen uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti.

Esityksen perusteluissa todetaan, että mikäli ikärajavaltontaa ei toteuteta tehokkaasti, alkoholitoimitus voi lisätä alkoholin saatavuutta erityisesti nuorille. Riski alkoholin välittämiseen palkkiota vastaan voi myös kasvaa, mikäli ikärajavaltontaa ei toteuteta toimituksen yhteydessä. Toisaalta esitetty seuraamusmaksujen ylärajan merkittävä korottaminen todennäköisesti rohkaisee toimittajia tarkkaan valvontaan huomattavasti nykyistä maksua enemmän. Samoin vaikuttavaa viranomais toimintaa edistävät pykälät ovat itsessään kannatettavia. Viranomaisvalvonta tulee kuitenkin resursoida uusia vastuita vastaavaksi, jotta esitykseen sisältyvät riskit voidaan minimoida.

Esityksen vaikutukset elinkeinonäkökulmasta:

Hallitusohjelmassa on sovittu useista alkoholikauppaa koskevista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista. Hallitusohjelman mukaisesti on jo vapautettu alkoholin vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä sallimalla luvanvaraiseen

vähittäismyyntiin enintään kahdeksan prosenttia alkoholia sisältävät, käymisteitse valmistetut juomat. Nyt lausunnoilla oleva hallituksen esitys mahdollistaa alkoholin verkkokaupan kotimaisille vähittäismyyntiluvan haltijoille Alko Oy:n lisäksi. Lisäksi alkoholituotteita voitaisiin toimittaa koteihin.

Alkoholinmyynnin vapauttaminen harkintaa käyttäen ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä vahvistaen on elinkeinonäkökulmasta kannatettavaa. Alkoholinmyynnin vapauttamisen eri tapojen haittoja ja hyötyjä pitää kuitenkin tarkastella huolella. Alkoholipolitiikkaan liittyvien monien laki- ja veromuutosten sosiaali- ja terveysvaikutuksia ja yhteisvaikutuksia vähittäiskauppaan, matkailu- ja ravitsemusalaan ja panimoalaan pitää arvioida ja seurata.

Ehdotus ei ole elinkeinonäkökulmasta kuitenkaan yksiselitteisen myönteinen. Esitykseen sisältyy myös riskejä, jotka kohdistuvat osaan elinkeinotoimijoista. Myönteiset elinkeinovaikutukset keskittyvät lähinnä Alko Oy:n lisäksi suurempiin vähittäiskaupan toimijoihin ja panimoihin. Kotitoimituksen salliminen voi lisätä kauppojen nykyisessä valikoimassa olevien alkoholituotteiden myyntiä jopa merkittävästi. Samalla uudistus voi heikentää kaupungin anniskeluravintoloiden ja erityisesti pubien osalta yritystoiminnan edellytyksiä. Tällä on vaikutusta myös kaupungin elinvoimaisuuteen ja vetovoimaisuuteen.

Kaupungin elinkeino- ja työllisyysnäkökulmasta on ongelmallista, mikäli alkoholin liikkakäyttö kasvaa. Tässä suhteessa ehdotettu esitys on ongelmallisempi kuin edellinen alkoholilain uudistus, jossa sallittiin luvanvaraiseen vähittäismyyntiin enintään kahdeksan prosenttia alkoholia sisältävät juomat.

Esitys kuitenkin selkeyttäisi osaltaan alkoholin verkkokaupan nykytilaa. Ulkomailta tilatun alkoholin toimituksen ja valmisteverojen maksun osalta nykyinen säätely on epäselvää ja kuluttajan näkökulmasta selkeän kansallisen säädöskokonaisuuden luominen kotimaiselle verkkokaupalle ja toimitukselle lienee toivottavaa.

Ihatsu Jan
Helsingin kaupunki - Kaupunginhallitus